

GDO'YA HAYIR

GDO'ya Hayır Platformu Nasıl Oluşturdu, Neler Yaptı?

Arca Atay

"Uzunca bir zamandır sofralarımızı, sağlığımızı, geleceğimizi tehdit eden bir hayalet dolaşıyor etrafta. Çok uluslu şirketlerin, gözü doymaz girişimcilerin başımıza sardığı bu belanın adı Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar; kısa adıyla GDO, yani uluslararası literatürde kısaltılmış şekliyle "GM" veya "GMO" olarak geçen "Genetically Modified Organism" in Türkçe karşılığı."

Daha az alandan daha çok verim elde etme, çiftçinin gelirinin katlanarak artması, bu sayede ülke ekonomisinin gelişmesi, refah düzeyinin artışı, tarımın endüstrileşmesi gibi hedefler gösterildi önce. Ülke çiftçisi ve onu bilinçlendirecek tarım teşkilatlarına bu yüce hedeflere, bu güzel yarınlarla ulaşılması için toprağın sentetik kimyasal gübrelere beslenmesi, zararlı otların, böceklerin, mikropların ilaçlarla yok edilmesi gerektiği bilinci yerleştirildi. Bu bilinç yerleştirildikten sonra ulusal ve uluslararası gübre fabrikaları, ecza endüstrisi dev büyümeler gösterdi, ilacı daha güzel püskürten, gübreyi daha iyi atan, toprağı daha kuvvetli ve hızlı işleyen makina teknolojileri geliştirildi. Suni gübreye alışan bitki daha çok gübre istedi, ilaca dayanıklılık kazanan böcekleri öldürebilmek için daha kuvvetli zehirler gerekti. Gıda endüstrisi büyümeye başlamıştı, daha fazla ürün elde etmek için standart çeşitlerin verimleri az bulunup melez tohumlar geliştirildi. Artık karışımızda gübreciler, ilaççılar, tohumcular imparatorluğu vardı. İmparatorluk, dünyanın dört bir yanına saldırdı, en bakir topraklara girdi. Toprağın efendisi olan çiftçi daha ne olduğunu anlayamadan küresel imparatorluğun kölesi haline gelmişti. Uluslararası devler insanlık tarihinin en büyük buluşlarından olan atomu, nasıl insanların aleyhinde kullandıysa, genetik biliminin keşiflerini de insanlığa hizmet

etmek bahanesiyle kâr aracına dönüştürdüler... ve bomba, bu sefer GDO adıyla, bir kez daha insanlığın tepesinde patladı." (Yaşam Patentlenemez bildirisinden, Şubat 2004)

Şubat 2004'de yayınlanan Yaşam Patentlenemez Bildirisi sonrası, 13 kuruluşun temsilcisi ve konuya duyarlı bireylerin, Mart 2004'te İstanbul'da bir araya gelerek oluşturdukları eşgüdüm kurulunun kararıyla GDO'ya Hayır Platformu kuruldu.

Demokratik örgütlenmelerin oldukça dağınık ve kendi özel gündemiyle meşgul olduğu, herhangi bir konuda toplumsal muhalefetin tümünü kucaklayacak uzun ömürlü örgütlenmelere nadiren rastlanılan ülkemizde, bileşenlerinin sayısı doksanı aşan bu platform, ekoloji örgütlerinden çevre platformlarına, çiftçi örgütlerinden meslek odalarına, sendikalardan tüketici örgütlerine kadar pek çok

"Ne yiyeceğimize ve ne ekip dikeceğimize karar verme hakkımızı korumak isteyen bizler, GDO'ların ve genetiği değiştirilmiş gıdaların tüketiciler, üreticiler, doğal yaşam, çevre ve ekoloji üzerinde risk oluşturduğuna dair haklı ve ciddi endişeler taşımaktayız. Ülkemiz genelinde, insan sağlığı, tarım ve ekoloji için karşı durduğumuz bu ürünlerin yurdumuza sokulması, ekilmesi, gıda ve yem olarak tüketilmesine karşı çıkıyoruz."

kurumu bünyesinde barındırmaktadır.

Platform, o tarihten bugüne kadar pek çok iş yaptı. Öncelikle farklı inisiyatiflerin çalışmalarını eşgüdüm içinde yürütebilmesi için bir internet haberleşme grubu oluşturdu. Türkiye çapında "GDO'ya Hayır" kampanyası başlatarak afiş, bülten, broşür, el ilanları ve rehber gibi bir çok araç üretti. Çeşitli bölgelerde imza kampanyaları örgütledi, ev ve açık alan toplantıları yaptı, kendini ve eylemlerini tanıtan bir web sitesi oluşturdu ve nihayet platformun tüm bu etkinliklerini belgelendiren, söylemlerini ve taleplerini dile getiren, genetiği

değiştirilmiş organizmaların ve bunları üreten uluslar arası biyoteknoloji şirketlerini teşhir eden "Yaşam Bizimidir" gazetesini yayınladı.

Platformun sonraki etkinliklerini planlamak için gerçekleştirdiği 2. Eşgüdüm toplantısını izleyen dönemde, sivil toplum örgütlerini ve halkı bilgilendirmeye yönelik paneller ve toplantılar düzenlendi, basın toplantıları yapıldı. Ekim ayında başlatılacak "Canavar Balon Turu" kampanyası öncesi basın-yayın araçları nezdinde yapılan çalışmalara hız kazandırıldı, gazete, dergi ve televizyonlarda platforma ve GDO'lara ait pek çok söyleşi, yazı ve demeç yayınlandı. GDO'ya Hayır Platformu, Canavar Balon Turu ile genetiği değiştirilmiş organizmalarla üretilen tohum ve gıdalar üzerine bir projektör yakarak, bu tür riskli ürünlerin ülkemize istenildiği zaman, serbestçe, hiçbir kontrol ve analiz yapılmadan girişini ve tüketiciler tarafından bilinmeden tüketilmesine karşı yurt içinde etkin bir karşı duruş sergiledi. Platform, bu potansiyel tehlikeye karşı üreticinin

ve tüketicinin dikkatini çekerken Tarım Bakanlığı'nı da bu konuda gerekli önlemler alması için uyardı.

Avrupa'da Friends of the Earth (Yeryüzü Dostları) adlı çevre federasyonunun ABD'nin Avrupa'yı GDO'lu gıda yemeye zorlamasına DTÖ'nün (Dünya Ticaret Örgütü) verdiği desteğe karşı dikkatleri çekmek ve DTÖ'nü protesto amaçlı düzenlediği imza kampanyası için Avrupa'yı dolaştırdığı Canavar Domates Balonu, platform tarafından Ekim ayında Türkiye'ye getirildi ve Henrich Böll Vakfının maddi katkısı, platform bileşeni yerel örgütlerin ev sahipliği ile 15 ilimizi dolaştı.

"Ne yiyeceğimize ve ne ekip dikeceğimize karar verme hakkımızı korumak isteyen bizler; GDO'ların ve genetiği değiştirilmiş gıdaların tüketiciler, üreticiler, doğal yaşam, çevre ve ekoloji üzerinde risk oluşturduğuna dair haklı ve ciddi endişeler taşımaktayız. Ülkemiz genelinde, insan sağlığı, tarım ve ekoloji için karşı durduğumuz bu ürünlerin yurdumuza sokulması, ekilmesi, gıda ve yem olarak tüketilmesine karşı çıkıyoruz." söylemiyle, 5000 kilometrelik tur rotasında balonun dolaştırıldığı 15 ilde, Tarım Bakanlığına verilmek üzere imzalar toplandı.

Bir aylık süreçte halkımızın değişik kesimlerinden 100.000'e yakın imza toplayan platform, yerel ve ulusal basının çeşitli organları aracılığıyla sürekli olarak genetiği değiştirilmiş organizmalar ve bunlardan üretilen ürünleri gerek çevre ve ekoloji riskleriyle, gerek sağlık riskleriyle gerekse uluslar arası biyoteknoloji tekellerinin gerçek niyetlerini sergileyerek Türkiye gündeminde tuttu.

Canavar balon kampanyasının Ankara finalinde, 31 Ekim 2004 günü GDO'ya Hayır Platformu temsilcileri Tarım Bakanlığı tarafından Bakanlığa davet edildi. Platform temsilcileri bakan Sami Güçlü'ye platformun taleplerini dile getiren bir metin sundular. Güçlü, gerek görüşmeler sırasında gerekse ertesi gün etkinliğin yapıldığı parka gelerek Canavar Balonun önünde yaptığı basın toplantısında taleplerimizde haklı olduğumuzu belirterek GDO'larla ilgili gereken tüm tedbirlerin alınacağı sözünü verdi.

2 Kasım 2004 tarihindeki Meclis görüşmelerinde (TBMM 12. Birleşimi) Tarım ve Köyişleri Bakanı Sami Güçlü, bakanlığının resmi görüşü olarak;

- ◆ İthal ürünlerde denetimler yapılacağını,
- ◆ İthal edilen ya da ülkemizde üretilen bebek maması ve diğer çocuk besinlerinde GDO'lu hammadde veya bileşenlerinin kullanılmayacağını,
- ◆ İthal edilen ürün ve gıdalarda ithalat öncesinde ithalatçı ülkenin yetkili otoritesinden beyan ve taahhütname isteneceğini,
- ◆ Mısırdan elde edilen glikoz ve früktoz, mısırözü ve soya yağı ile benzeri ürünlerin ithalatında ihracatçı ülke garantisi ve ithalatçı firma taahhüdü isteneceğini,
- ◆ Gıda ve yem amaçlı ithalat sırasında Avrupa Birliği limitlerinin baz alınacağını,
- ◆ Sertifikalı tohumluk ithalatında GDO limitinin "sıfır" olacağını ve tohumlukların transgenik çeşitlere ait olmadıkları konusunda ihracatçı ülke garantisi ve ithalatçı firma taahhüdü isteneceğini belirtti.

Tarım ve Köyişleri Bakanı meclisteki konuşmasını şöyle tamamladı:

"Uygulamaya ilişkin hususlar yürürlüğe konmuştur; dolayısıyla, GDO'yla, genetik olarak değiştirilmiş ürünlerle ilgili, toplumumuzda bugünlerde artan tedirginliği yok edecek uygulamaları başlatacağız. Bununla ilgili, halkımızın, tüketicilerimizin tedirginliklerini gidermek zorundayız."

GDO'ya Hayır Platformu, 5 Aralık tarihinde Tarsus'ta 3. Eşgüdüm Toplantısı'nı düzenledi. Gündemin ana maddesi, platformun bundan sonraki yürüyüşünün değerlendirilmesi, yol haritasının tartışılmasıydı. Aynı gündem maddesi içinde, önümüzdeki süreçte gerçekleştirilecek etkinlikler de değerlendirildi.

Biyogüvenlik Yasa Taslağının tartışılması, platformun mali durumunun ve finans yapısının değerlendirilmesi ve platform komitelerinin, görev tanımlarının ve işlevlerinin tartışılması gündemin diğer maddeleriydi. Tartışmaların ardından yeni komisyonlar oluşturularak alınan kararlar doğrultusunda yetkilendirildi.

Toplantıda ortaya çıkan genel eğilimler sonucu alınan kararlardan bazıları şöyleydi:

- ◆ Platform bundan sonraki etkinliklerinde çiftçiler-köylüler-üreticiler eksenindeki çalışmalara ağırlık verecektir.
- ◆ Platform GDO karşıtı uluslararası hareketlerle iletişim içinde olacak, konuyla ilgili bölgesel işbirliği güçlendirilecektir.
- ◆ Basın-yayın organlarıyla iletişimimizin güçlendirilmesi doğrultusundaki çalışmalara ağırlık verilecektir.
- ◆ Platform üyesi olmayan diğer sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerin güçlendirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapılacaktır.
- ◆ Platformun öğrenciler içindeki etkinliği arttırılacaktır.
- ◆ Platformun akademisyenler ve bilimciler içindeki etkinliği arttırılacaktır.
- ◆ Canavar Balon benzeri yeni projeler hayata geçirilecektir.
- ◆ Hukuki alandaki çalışmalarımız güçlendirilecektir.
- ◆ Yerli tohumları korumak, çiftçileri tohum konusunda çok uluslu şirketlere bağımlılıktan kurtarmak için çalışmalar yapılacaktır.
- ◆ Platformun faaliyetlerine, etkinlik alanlarına ve görüşlerine ilişkin yayımlar devam ettirilecektir.

- ◆ Platform yalnızca GDO konusu ile sınırlı kalmayıp ekolojik hareket içindeki diğer gündemlere de müdahale edecek, bu konuda katkılar üretecektir. Kendi faaliyet alanını GDO ile sınırlı tutmayıp tarım üst başlığı içerisinde tanımlayacaktır.
- ◆ Yukarıda sözü edilen kararların uygulanması için oluşturulan komisyonlar yetkili kılınmıştır. Her komisyon kendi faaliyet alanı içinde yukarıda sözü edilen kararlar doğrultusunda çalışmalar yürütecektir.
- ◆ 4. Eşgüdüm Toplantısının Nisan ya da Mayıs 2005'te Bursa'da yapılması kararlaştırılmıştır.

GDO'ya Hayır Platformu, Bakanlık tarafından hazırlanan Biyogüvenlik Yasa Tasarısı'nda gerek teknik gerekse hukuki olarak olumsuz gördüğü maddelere itirazda bulunmuş ve tasarının meclise gelişi öncesinde düzenlenen Biyogüvenlik Toplantılarına müdahil olarak katılmıştır.

Canavar Domates Balonu neyi temsil ediyordu?

Endüstriyel tarımın yol haritasını çizen çok uluslu ilaç ve tohum şirketleri, kirlattikleri dünyayı ve olumsuz etkiledikleri insanlığı hem kirlenen dünyamızı ve olumsuz olarak etkilenen insanlığı bu kirlilikten ve sağlık problemlerinden kurtarmak, hem de dünyada yetersiz gıda nedeniyle çekilen açlığa son vermek için, yani "dünyayı kurtarmak" adına "biyoteknoloji"ydi.

Biyoteknolojinin sihirli değneği ile farklı bitki ve hayvan türlerinden, bakteriler ve virüslerden alınan genleri hedef bitkiye aktararak, istenen özellikleri taşıyan GDO'lu bitkileri elde ettiler. Böylece az önce anlatılan sorunların çözüleceğini öne süren uluslararası tohum ve ilaç tekelleri, yani kibar ismiyle biyoteknoloji şirketleri, bu çalışmalarını kısa sürede ticari şekle dönüştürerek ilk **GDO'lu Domatesi, Flavr Savr'** büyük bir zaferle piyasaya sürdüler. Raf ömrünün uzatıldığı ve dayanıklılığının artırıldığı öne sürülen GDO'lu domates, hiç de denilen özellikleri taşımadığı için, kısa süre içinde

üretilmekten vazgeçilip bundan yapılan ürünler de market raflarından toplatıldı.

Avrupa'nın her yerinde ve Türkiye'de teşhir edilen ve GDO karşıtlarının bir sembolü haline gelen Canavar Domates, Biyoteknoloji devlerinin ilk başarısızlıklarını simgeleyen domatestir.

Flavr Savr'dan sonra Biyoteknoloji şirketleri dünya üzerinde üretimleri en fazla yapılan Soya, mısır, pirinç, kolza, pamuk gibi ürünlerde şanslarını denediler. Çünkü bunlardan elde edilecek "kâr" çok daha fazlaydı ve özellikle yabancı ot ilaçlarına dayanıklılık geni aşılınmış ürünlerde kullanılacak tarım kimyasallarını da bunlar üretmekteydi.

Başta ABD yönetimleri olmak üzere DTÖ gibi kurumların da desteği ile bu GDO'lu tohumlar, gerek ülke hükümet yetkililerinin satın alınması gerekse hile, baskı ve zorlamalarla, tüm dünya ekilebilir tarım alanlarına yaygınlaştırılmaya çalışıldı.

GDO'lar konusunda 2004'e kadar Türkiye'de neler yapılmıştı?

Türkiye'de 1998 yılından 2004 yılına kadar, yani tam altı sene Ulusal Biyogüvenlik Komitesi toplantıları yapıldı. Amaç her ne kadar nihai olarak bir Biyogüvenlik Yasasının çıkarılması idi ise de, bunda çok acele edilmedi. Çünkü Avrupa ile Amerika arasındaki GDO savaşları sürüyordu, Avrupa Birliği net bir tavır belirleyememişti ve GDO'larla ilgili yasa ve yönetmelikler sürekli olarak değiştirilip geliştiriliyordu. 1999 Moratoryumu, AB'nin tavrını netleştirdi.

Türkiye'de GDO'larla ilgili Alan Denemeleri Tarım Bakanlığının Araştırma Enstitülerinde ve bazı üniversitelerde yapılmaktaydı, (14.05.1998 Tarihli "Transgenik Kültür Bitkilerinin Alan Denemeleri Hakkında Talimat") ama ticari olarak GDO'lu bitki üretimi ve GDO'lu tohumların Türkiye'ye girmesi yasaktı. (Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğüne yayınlanan 2004/1 sayılı Tohumluk İthalatı Uygulama Genelgesinin Esaslar bölümü 11. ve 12. maddelerine göre)

Gerek TÜBİTAK gerekse Tarım Bakanlığının Ankara ve Bursa'daki 2 laboratuvarı GDO

... tarım politikamızda yanlışlar vardır, programsızlık vardır, kâr hırsları vardır.

Birileri bizi zorlamaktadır. Yani neden ekonomik ve politiktir.

analizleri yapmaya hazır hale getirildi. Devlet düzeyinde bu çalışmalar yapıldıysun, Türkiye ABD ve Arjantin başta olmak üzere milyonlarca varan tonlarda mısır ve soya ithal ediyordu.

Yemlik, yağlık ve nişasta bazı şekerlerin üretiminde kullanılmak üzere ithal edilen bu

ürünlerin büyük miktarının GDO'lu olduğu şüphe götürmemekte ve bunların birkaç yıldır hiç bir nitelik sınırlaması yapılmadan, gümrüklerde hiçbir denetim ve analiz yapılmadan Türkiye'ye girmektedirler.

Yani Türkiye'de GDO'lu mısır üretmek için gerekli olan GDO'lu mısır tohumunu sokmak yasaktır, ama soya ya da mısırdan yapılacak ürünleri üretmek için GDO'lu mısır ya da soyayı içeri sokmak yasak değildir. Burada sorulacak iki soru ortaya çıkmaktadır:

- ◆ *Türkiye'nin gereksinimi olan mısır 2 milyon ton ise ve bunun ancak yarıya yakını üretiliyorsa diğer yarısının da yine Türkiye'de üretilmesi için niye çaba harcanmaz?*
- ◆ *Eğer, bir tarım ülkesi olan Türkiye böyle bir üretim aczine düşmüş bile olsa niye normal mısır ya da soya ithal etmez de GDO'lu tohumları almak zorunda kalır?*

Yani; tarım politikamızda yanlışlar vardır, programsızlık vardır, kâr hırsları vardır. Birileri bizi zorlamaktadır. Yani neden ekonomik ve politiktir.

GDO'ların sınıfsal temeli nedir ve kimler üzerinde tehdit oluşturmaktadır?

(GDO'ya Hayır Platformu 2. Esgüdüm Toplantısı Sonuç Raporundan...)

Genetiği değiştirilerek elde edilen besinlerin uluslararası şirketlerin yeni kâr kapısı olduğu konusunda tüm GDO'ya Hayır Platformu bileşenleri hemfikirdirler. Platformun, GDO'lu

tarımsal üretimin yarattığı monokültüre dayalı tarımı ve bu tarımın biyolojik çeşitliliği ortadan kaldıran boyutunu gözler önüne sermesi, platformun salt gıda güvenliğine endekslenmediğini göstermektedir. Platform, gıda güvenliğini kapsayan gıda egemenliği kavramını toplumsallaştırmak için biyoteknoloji şirketlerinin uygulamalarının üzerine gitmeyi hedeflemiştir. Genetik olarak değiştirilmiş organizmalar üzerinde patent hakkı elde ederek tarımsal üretimin bilgisini tekellerine alan bu şirketler için en büyük tehdit küçük üreticilerdir.

Türkiye'de ve dünyada milyonlarca insan topraklarından koparılmış, kendi geçim araçlarını yitirmiş ve sağlıklı besin ihtiyacını karşılamaktan mahrum bırakılmıştır. Topraklarında tarımla uğraşan çiftçiler ise ihracata dayalı kapitalist tarımsal üretimin pazar koşullarında rekabet güçlerini ve kendi toprakları üzerindeki denetimlerini yitirmiş, büyük tarım ve ilaç tekellerinin ürün ve pazar denetimi altında yoksullaşmışlardır. Tarımsal üretim kapitalistleştikçe, toprak giderek yoksullaşmış, yoksulların gıda ürünlerine ulaşma olanağı azalmış, çiftçiler kendi toprakları üzerinde köle durumuna düşürülmüştür

Kapitalist üretim ve tüketim tarzı, açlığın ve işsizliğin kol gezdiği bir dünya yarattığı gibi, yarattığı zenginliği de geçim araçlarımızın sahibi olan toplumsal sınıfın egemenliği ve denetimi altına sokmuştur. Bu toplumsal sınıf, egemenliği altındaki bilim ve teknolojiyi, yaşadığımız eşitsizliği ve adaletsizliği yeniden üretecek ve kendi konumlarını daha da güçlendirecek biçimde kullanmaktadır. Kapitalist sistemin sürdürülebilmesi için kâr oranlarını sürekli arttırma zorunluluğu, teknolojik ve bilimsel buluşları da bu sisteme uygun kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Biyoteknolojik çalışmaların bir türevi olan "Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar" ve bunun yarattığı endüstri de daha fazla kâr elde etmek isteyen tekellere hizmet etmektedir.

Tarım endüstrisinin ürünü olan tarım ilaçları ve tohumlar çiftçileri geri dönülmez bir biçimde topraklarından koparmakta, biyolojik çeşitliliği ortadan kaldırmakta ve toprakla, üretici emeğin

Yanlış tarım politikalarıyla kendi gereksinimlerini eşit ve adil bir biçimde karşılamaktan yoksun, plansız ve üretimsiz bırakılan ülkemiz tarımının, GDO tekellerine direnme gücü yoktur.

sahibi çiftçinin on binlerce yıllık organik ilişkisinde onarılamaz zararlara yol açmaktadır.

GDO endüstrisini elinde bulunduran tarım ve ilaç tekelleri, sofralarımızın temel besinleri haline gelmiş olan ürünlerin genetiğini değiştirerek geçim araçları ellerinden alınmış yoksul halkların ve dünyayı bizimle

paylaşan diğer canlıların bedenleri ve besin ihtiyaçları üzerinden daha fazla kâr elde etmektedir. GDO endüstrisinin tüketim amacıyla pazara sürdüğü besinleri kullanan halkın kendi bedeni üzerindeki denetimi ve besinini özgürce seçebilme hakkı, tekellerin eline geçmektedir. Bu tekeller, kârlarını akıttıkları ülkelerin (ABD gibi) yönlendirdiği uluslararası kuruluşlar (Dünya Bankası, DTÖ, IMF vb.) aracılığıyla, yoksul halkları ve ülkeleri borçlandırarak ve onların tarımsal politikalarını plansızlığa, denetimsizliğe, üretimsizliğe tabi kılarak kendi ürünlerine pazar yaratmaktadır. Yanlış tarım politikalarıyla kendi gereksinimlerini eşit ve adil bir biçimde karşılamaktan yoksun, plansız ve üretimsiz bırakılan ülkemiz tarımının, GDO tekellerine direnme gücü yoktur.

Biyoteknolojiye dayalı kapitalist tarım, tarımsal üretimdeki azalan kâr oranlarını ve düşme eğilimi taşıyan fiyatları denetleyebilmek için ekolojik tarım denilen daha az tarımsal girdiye ve daha yoğun insan emeğine dayalı tarımı kendi çıkarı doğrultusunda desteklemektedir. Pazar fiyatları da bu arz talep eğilimleri doğrultusunda belirlenmektedir. Ekolojik tarım kimyasal maddelere ve/veya biyoteknolojiye dayanan endüstriyel tarımın tek alternatifidir. Ancak kapitalist sistem bir yandan monokültür ve yoğun tarımı destekleyip GDO'lu üretimleri dayatırken bunlara alternatif olarak insan sağlığını korumak ve çiftçi gelir düzeyini yükseltme yalanlarıyla ekolojik tarımı da kendi denetimi altında yaygınlaştırmaya çalışmaktadır. Oysa ekolojik tarım çiftçinin kendi bilinciyle ve örgütlülüğüyle

yaygınlaştığı sürece kalıcı olacaktır. Birleşmiş Milletler Gıda Tarım Örgütü FAO bu kandırmacanın uygulayıcılarındandır. Bir yandan Ekolojik Tarımın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için ülke hükümetleriyle ciddi işbirliği yaparken diğer taraftan da GDO'lu ürünlerin ekim alanlarının arttırılmasını savunmakta ve dünya açlığına tek çare olarak GDO'lu ürünleri öne sürmektedir.

Gen kaynaklarımızı patentleyerek yaşam üzerindeki tüm haklarımızı ellerimizden alan tekeller, toplumun ve doğanın evrimine kâr amaçlı müdahalelerde bulunarak, geleceğimizi denetlemenin araçlarını da yaratmaktadır.

“İnsan sağlığına bir zararı belirlenmediği” yönündeki bilimsel bir belirsizliğe dayanarak kendine meşruiyet zemini yaratan GDO tekelleri, bu ürünlerin sağlığımıza zararlı olmadığına dair üzerlerine düşen kanıtlama külfetini de dünya halklarının üzerine yıkmaktadır.

Bu doğrultuda hazırlanan uluslararası yasal mevzuat, dünya halklarının eşit ve sağlıklı besin hakkını korumaktan çok, uluslararası tekellerin çıkarlarını korumaktadır. “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin” eki niteliğinde olan “Cartagena Protokolü” ve onun Türkiye mevzuatındaki karşılığı olan “Ulusal Biyogüvenlik Yasa Tasarısı” (*Ulusal Biyogüvenlik Yasa Tasarısı için: http://www.tagem.gov.tr/yeni%20web/biyo_web/a_nasayfa.htm*)

rekabet edilebilir pazar yaratma kaygısıyla hazırlandığından, GDO'lu üretimi ve ürünleri yasaklamak yerine kontrollü olarak serbest bırakmayı ilke edinmiştir.

Denetimin nasıl ve ne şartlarda yapılacağı konusunda belirsizlik ve derin kuşku mevcut.

Sözü geçen yasanın 2005 yılında çıkarılması hedeflenmektedir. Bu yasa tasarısı ülkemizin biyolojik zenginliğini koruyamayacağı gibi, toplumsal besin gereksinimimizin karşılanmasında GDO'lara mahkûm bırakılmamızın da yolunu açma riskleri taşımaktadır.

GDO'LARIN SAĞLIK AÇISINDAN RİSK VE TEHDİTLERİ

GDO'lar ile Alerji Arasındaki İlişki Nedir?

Biyoteknoloji firmalarının çoğu, gıdalarda gen taşıyıcısı olarak bitkiler yerine giderek daha fazla oranda mikroorganizma kullanıyor. Bu genlerin ürünü olan proteinlerin alerjiye yol açma potansiyeli günümüz teknolojisiyle tahmin edilemiyor.

- ◆ Ancak İngiltere'de geçen yıllar içinde %50 oranında artan soya alerjisi vakalarından, ithal edilen genleriyle oynanmış soyanın sorumlu olabileceği düşünülüyor. (Traavik ve Smith, 2004)
- ◆ 11 Aralık 2003'te Rusya'da bir grup bilim adamı son üç yıl içinde alerji belirtisi gösteren hastaların sayısında üç kat artış olduğunu ve bunun altında yatan nedenin genetiğiyle oynanmış ürünlerin (GDÜ) tüketimi olabileceğini açıkladılar. (Traavik ve Smith, 2004)
- ◆ Mart 1996'da ABD'deki Nebraska Üniversitesi'nden araştırmacılar Brezilya fındığında bulunan bir alerjik maddenin soyaya aktarılmış olduğunu doğruladılar. Tohumu üreten firma, hayvan yemi olarak kullanılan soyanın protein içeriğini arttırmak için Brezilya fındığından bir geni soya bitkisine aktarmıştı. Laboratuvar ve deri testlerinde, genleriyle oynanmış soya türünün Brezilya fındığına alerjisi olan kişilerde reaksiyon yarattığı belirlendi ve ürün geri çekildi. (Nordlee ve ark., 1996)

Bilmeden girilen risk: Alerjenler, genetik mühendisliği yoluyla bireylerin güvenli olduğunu düşündükleri için tüketmekte sakınca görmedikleri besinlere de aktarılabilir. Bu durumda birey alerjeni taşıdığını bilmediği genleriyle oynanmış ürünü tüketerek bilmeden kendini riske atacaktır.

- ◆ Alerjik reaksiyonların sık olmasa da ölümcül alerjik reaksiyona bağlı ölüm riski taşıdığı ve besin alerjisinden en çok etkilenen grubun çocuklar olduğu göz önüne alınırsa olası tehdidin boyutu daha iyi anlaşılabilir.
- ◆ Toksik Etkiler ve Triptofan Felaketi: 1980'lerin sonlarında bir Japon firması, triptofan adlı aminoasidi bir bakteriye ürettirerek besin takviyesi olarak ABD'de satışa sundu. Aylar içinde ürünü kullanan kişilerde sinir sistemini etkileyen, kas ağrıları ve kandaki bazı hücrelerin sayısında artış ile seyreden eozinofili-miyalji sendromu ortaya çıktı. Bu sorunları yaşayan 1500 kişide kalıcı hasar meydana geldi, 37 hasta yaşamını yitirdi. (Mayeno ve Gleich, 1994)

- ◆ Yapılan incelemeler genleri değiştirilmiş bakterideki artmış triptofan üretiminin toksik (zehirli) bir yan ürün oluşumuna yol açtığı ve sendromun, ürünün içerdiği toksik madde nedeniyle ortaya çıktığı anlaşıldı.
- ◆ Glifosat ve Kanser: Böcek ilacına direnç geni aktarılan soya gibi GDÜ'ler ile glifosatın birlikte kullanılması ve tozlaşma yoluyla direnç geninin yabancı bitkilere geçişi sonucunda glifosata dirençli süper yabancı otların ortaya çıkabileceği konusundaki uyarılar giderek artıyor. İddia edilenin tersine, böcek ilacına direnç geni aktarılan soyaların zaman içinde yabancı ot ilacı kullanımında artışa yol açtığı bildiriliyor.

- ◆ Hodgkin dışı lenfoma denilen bir grup lenf kanseri ile tarım zararlılarına karşı kullanılan kimyasal maddeler arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada sorumlu kimyasallar arasında glifosatın da adı geçiyor. (Hardell ve Eriksson, 1999)
- ◆ Antibiyotik Direnci Genlerinin Yol Açabileceği Sorunlar: GDÜ'lerin üretimi sırasında belirteç gen olarak kullanılan antibiyotik direnç genlerinin en büyük tehlikesi, ortamda bulunan bakteriler aracılığıyla yayılmasıdır. Bakteriler arasında doğal yollarla gen alışverişi yapıldığı biliniyor. Antibiyotik direnç genlerinin hastalık yapan mikroorganizmalara geçişi, bu bakterilerin neden olduğu enfeksiyonların kontrol altına alınmasını güçleştiriyor. GDÜ'yü tüketen canlıların sindirim sisteminde bulunan bakterilerin GDÜ'nün yapısında bulunan antibiyotik direnç genini alması mümkündür.

İngiliz Tıp Birliği de GDÜ'ler ile ilgili olarak özellikle antibiyotik direnç genlerinin yol açabileceği antibiyotik direnci sorununa dikkat çekiyor.

Bt'nin Sağlık Üzerindeki Olası Etkileri Nelerdir?

Tarımda uzun zamandan beri böcek öldürücü olarak kullanılan Bt spreyi toprakta parçalanıyor. Ayrıca tüketilen ürün yıkanarak Bt spreyinden arındırılabilir. Ancak Bt geni aktarılmış ürünlerde Bt toksininin parçalanması ya da ürünün yıkanarak temizlenmesi söz konusu değil. Bu durumda Bt toksini bütün etkisini ürün tüketilene kadar, hatta belki de tüketildikten sonra dahi sürdürüyor. Bt içeren gıda tüketiminin uzun vadeli etkileri ise bilinmiyor.

- ◆ Bt geni aktarılmış ürünlerin tüketiminde bireyin maruz kaldığı Bt toksini miktarı Bt spreyindeki 10-100 katıdır. Hayvanlar üzerinde yapılan deneyler Bt toksininin memelilerde aktif olduğunu, sindirim sisteminde parçalanmadığını, barsaklarda bağlanabildiğini ve insan sağlığı açısından tehdit oluşturabileceğini düşündürüyor.
- ◆ Filipinler'de bir Bt mısır ekim alanının yakınında yaşayan köy halkında solunum yolu, sindirim sistemi, cilt reaksiyonları ve ateşle seyreden hastalığın, mısırın polen saçtığı dönemde ortaya çıktığı fark edildi. Bu bireylerin kan örneklerinde Bt toksinine karşı antikorlar saptandı. (Traavik, 2004)

Rekombinan Sığır Büyüme Hormonu (RSBH) ve Sağlıksız Sütler

Diğer GD ürünlerin yanı sıra süt verimini artırmak için kullanılan RSBH uygulanan sığırlardan elde edilen sütün uzun vadedeki etkileri bilinmiyor. Yapılan çalışmalar RSBH uygulanan ineklerden elde edilen sütün düşük kaliteli ve protein içeriğinin doğal süte oranla az olduğunu gösteriyor. Bu sütler daha fazla bakteri içerdiği için daha çabuk bozuluyor.

- ◆ RSBH uygulanan ineklerde meme enfeksiyonları, yumurtalıklarda kist gelişimi, rahim ve sindirim sistemi ile ilgili bozukluklar daha sık görülüyor. Bununla bağlantılı olarak hayvanlarda gebelik oranı düşüyor, antibiyotik kullanma sıklığı artıyor.